

U OBJEKTIVU FOTOREPORTERI 'SLOBODNE' OBIJELJILI SU
POVIJEST DALMATINSKE FOTOGRAFIJE

Tvorci vizualne memorije

Oni i njihova 'life' fotografija ili neorealizam, točnije nastavak europske novinske prakse između dvaju svjetskih ratova, polako prerastaju, kako je i red, u legende

PISAE ABDULAH SEFEROVIĆ

Danas, kada se fotografija rasplinjuje u virtualni vizualni medij, zaboravlja se koliko je u novinarstvu bio kompleksan put njezine transformacije iz stereotipne ilustracije u moderan autorski postupak. 'Slobodna' je taj proces započela još na prijelazu pedesetih u šezdesete godine prošlog stoljeća, točno kada je pokrenuta pretvorba partijskog biltena u informativno-politički dnevnik. Grad i regija bogate novinske i fotografske tradicije diktirali su nove standarde koji su zahtijevali najviši stupanj obrtničke vještine, ali i napuštanje obrtničkoga (atelijerskog) načina snimanja. Fotograf više nije mogao biti puki tehnički suradnik novinara ili urednika. Morao je postati samostalan autor. Nakon početnih napora Žilka Gatina koji je na čelu Fotoslužbe bio od 1944., a zatim nakratko i Petra Rajevića, glavnina tereta pala je na leđa Danila Kabića. Njemu su se pridružili Petar Jović Pempek i Andro Damjančić. Njihova snimateljska vrsnost i entuzijazam ugrađeni su u same temelje modernoga fotoreporterskog identiteta u 'Slobodnoj' Kabićeva disciplina i profesionalizam. Pempekova duhovitost koja je otvarala sva vrata te Damjančićeva darovitost, spontanost i poznavanje životnih rituala u Gradu još se uvijek prenose nekim metafizičkim putovima na mlade kolege. Podjednako, oni i njihova 'life' fotografija ili neorealizam, točnije nastavak europske no-

vinske prakse između dvaju svjetskih ratova, polako prerastaju, kako je i red, u legende. Za snimatelje koji će ih naslijediti, fotografija će i nadalje biti neporeciv dokaz, a oni povlašteni svjedoci događaja, promda nakon 1971. ništa više neće biti kao prije. Na javnu će scenu stupiti generacija rode na poslije rata, reafirmirat će se urbana kultura, afirmirat će se rock 'n' roll svjetonazor, slijedit će godine televizije i novog stripa, počēt će izlaziti legendarni Polet...

Fedin opus

To je to što je obilježilo opus Fede Klarice. Život na njegovim upečatljivim fotografijama s Rive, Marmontove, Prokurativa ili Pjace vibrira novim urbanim senzibilitetom. Sličan je bio i talentirani Dani Goll koji je rano napustio redakciju, dok su ostali - Stanko Karaman, Zoran Marić i Pero Gudić - takav senzibilitet očitovali uglavnom na snimanju sportskih događaja. U ovu skupinu valja ubrojiti i prve snimatelje iz dopisništava, kao što je u Šibeniku Josko Celar, a u Zadru autor ovog napisa, koji njime obilježava 50 godina suradnje na stranicama 'Slobodne'.

Proces formiranja autorskih identiteta definitivno će se završiti kada u redakciju dođu Matko Biljak (sada urednik fotografije), Božo Vukićević, Ante Verzotti, Vojko Bašić i Jadran Babić, nešto kasnije i Tom Dubravec, a u Dubrovniku pok. Milo Kovač. Ova će generacija tiskati monografije i priredivati samostalne izložbe, ona će otpremiti crno-bije-

Pripadnicu HVO-a na livanjskom ratištu snimio je Željko Maganjčić

lu fotografiju u povijest i okrenuti se koloru. Još više od toga, otvorit će novu stranicu fotoografskog postupka, digitalnu, s kojom će se napokon relativizirati mito o fotografiji kao surugatu zbilje. Pojedinci iz te generacije pristizu s umjetničkih akademija i postaju predavači na tim istim akademijama (kao Verzotti), rade za agencije i listove svjetske reputacije (kao Biljak i Vukićević), njihovi se snimateljski opusi svrstavaju u antologijska postignuća

fotografije u Dalmaciji (Verzotti u kazalištu; Babić u glamuru; Vukićević, Biljak i Kovač u ratu; Dubravec u portretu; Bašić u majstorskoj rasvjeti).

Nikša i Milo

Istodobno, pakleni tempo fotoreporterskog posla dosegnuo je uslijanje u Domovinskom ratu. Nikša Antonini pogiba 1992. u zrakoplovu s američkim ministrom trgovine Ronom Brownom, a Hrvatsko novinarsko društvo 1996. posthumno podjeljuje nagradu s Antoninijevim imenom Milu Kovaču za fotoreportažu o toj tragediji! Te iste godine zauvijek odlazi i neustrašivi ratni fotoreporter iz Livna Željko Maganjčić.

Kada se ovom nepretrciznom pregledu dodaju još i fotoreporteri iz dopisništava, kao što su Željko Karavida, Jure Mišković, Branislav Grgurović, Vladimir Ivanov, Neno Marčević ili Luka Gerlac u Zadru te Dario Perkočić u Šibeniku, dolazi se do cijele, ali ne i cjelovite, galerije vrsnih tvorca impozantne vizualne memorije.

Šteta što nije omogućeno da ta memorija postane javnim dobrom, do kojega se može doći jednim klikom miša. Treba pogledati što, primjerice, znače i kako izgledaju internetske stranice agencije Magnum, da bi se naslutilo kakav kulturni kapital leži u fotografskom arhivu 'Slobodne Dalmacije'.

MATKO BILJAK I BOŽO VUKIĆEVIĆ, NAJMLADE LEGENDE NAŠE RATNE FOTOGRAFIJE

Poginemo li, snimat ćemo i na nebu!

Foto-aparat je kao narkotika pa ni sam ne znaš dokle zapravo u snimanju rata možeš otići i biti siguran da će se vratiti. Znaš da te može pogoditi snajper, da možeš izgaziti na mizinu... ali ideš dalje. Da se nekome od nas dvojice, ne daj Bože, nešto dogodi, mi bismo i na nebu snimali.

P. LUCIĆ
31. siječnja 1992.

Fotografija Matka Biljaka iz Gline 1991.

Božo Vukićević ovu potresnu fotografiju snimio je kod Pakraca 1991.